

(<https://zadar.tv/>)

VIJESTI ([HTTPS://ZADAR.TV/CATEGORY/VIJESTI/](https://zadar.tv/category/vijesti/))

Home (<https://zadar.tv/>) /

ZV ([HTTPS://ZADAR.TV/CATEGORY/AEM/ZV-AEM/](https://zadar.tv/category/aem/zv-aem/))

„Ima li zlata?” – arheološko-povijesne crtice Ravnih Kotara (<https://zadar.tv/category/ima-li-zlata-arheolosko-povijesne-crtice-ravnih-kotara/>)

„IMA LI ZLATA?” – ARHEOLOŠKO-POVIJESNE CRTICE RAVNIH KOTARA

([HTTPS://ZADAR.TV/CATEGORY/IMA-LI-ZLATA-ARHEOLOŠKO-POVIJESNE-CRTICE-RAVNIH-KOTARA/](https://zadar.tv/category/ima-li-zlata-arheolosko-povijesne-crtice-ravnih-kotara-liburnski-cipusi/))

KULTURA ([HTTPS://ZADAR.TV/CATEGORY/KULTURA/](https://zadar.tv/category/kultura/))

**„Ima li zlata?” – arheološko-povijesne
MOZAIK** ([HTTPS://ZADAR.TV/CATEGORY/MOZAIK/](https://zadar.tv/category/mozaik/))

crtice Ravnih kotara (Liburnski cipusi)

SPORT ([HTTPS://ZADAR.TV/CATEGORY/SPORT/](https://zadar.tv/category/sport/))

ISF ([HTTPS://ISF.ZADAR.TV](https://isf.zadar.tv/))

GLAZBA ▾

4 min read

🕒 26. studenoga 2024. ✍️ Ante Vukić (<https://zadar.tv/author/antevukic/>)

Nakon ulaska liburnskih zajednica u strukturu rimske države tijekom 1. st. pr. Kr. i prve polovice 1. stoljeća po Kristu, slojevi rimske kulture sve su više preslojavali one lokalnih sredina. Liburnsko društvo podvrgnuto je procesu romanizacije u svakom pogledu načina života. Rimsko stanovništvo, fizički prisutno putem kolonizacije i posjedovanja ogromnih zemljišta širilo je trendove vremena, dok se lokalno stanovništvo pokušavalo uklopiti u tekovine novog rimskog društva.

To se može ogledati kroz materijalne ostatke, posebice nadgrobne spomenike. Iako ne znamo na koji način su Liburni obilježavali svoje grobove ili grobnice (osim tumula), dolaskom rimske vlasti ubrzo se usvajaju rimske prakse ukapanja (u prvom redu, incineracija), a s time i nadgrobno obilježje grobova ili parcela u vlasništvu obitelji.

Sepulkralni spomenici kao što su stele, nadgrobne are, mauzoleji i slične monumentalne konstrukcije, a kasnije i sarkofazi javljaju se izvan zidina gradova poput Jadera (Zadar), Aserije (Podgrađe kod Benkovca), Nedinuma (Nadin), Aenone (Nin), Coriniuma (Karin) itd. No, postoji još jedan tip nadgrobnog spomenika koji se javlja rano u procesu romanizacije, a specifičan je samo za uski liburnski prostor, a to je takozvani liburnski cipus.

Riječ je se o spomenicima cilindričnog oblika tijela i konusno zaobljene kalote najčešće ukrasnog završetka u obliku šišarke bora. Tijelo je moglo imati i udubljenje s donje strane, što je služilo kao osteoteka, odnosno spremište pepela i kostiju pokojnika. Izrađivani su od lokalnog vapnenca.

Na tijelu cipusa nalaze se različite dekoracije, ovisno o željama naručioca i natpisno polje. Natpis bi često započinjao s posvetnom formulom D M (dis Manibus). Radi se o posveti bogovima Manima, bogovima umrlih. Osim imena pokojnika, u natpisu se može spomenuti ime komemoratora, te kakav je rodbinski ili službeni odnos s pokojnicima. Cipusi nisu bili jeftini, stoga su naručitelji najčešće bili visokog statusnog ranga i time bi ukazivali svoj položaj u društvu, neovisno o spolu, etnicitetu ili društvenom sloju.

Kalota je također mogla biti ukrašena, najčešće u obliku ljuski kako bi odavale dojam krova. Upravo takva struktura je nekim autorima ukazivala na podrijetlo, odnosno ideju, cipusa kao stilizacija grobnih humaka ili pak umanjena imitacija luksuznih zdanja poput mauzoleja. Drugi pak vide sličnost s novom praksom ukapanja, odnosno s kamenim urnama.

Istraživanjima i analizom pronađenih liburnskih cipusa utvrđena su tri centra njihove proizvodnje. Jedno je zasigurno postojalo u današnjem Podgrađu kod Benkovca gdje se nalazio prosperitetan municipij, Aserija. Od tamo dolaze najraskošniji i najljepši primjerci ovog tipa nadgrobnog spomenika.

Primjeri liburnskih cipusa pronađenih u Aseriji (foto: Bojan Lazinica)

Drugi veliki centar proizvodnje nalazio se u statusno najvećem gradu, odnosno koloniji, Jader. Zadarska skupina cipusa razlikuje se od aserijatskih po dimenzijama, ali vidljivi su i utjecaji koji su dolazili od majstora iz Aserije. Svedjedno, mnogoljudan grad za to vrijeme uspijevao je izlaziti na kraj s potražnjom i ukusima stanovništva. Prema natpisima mogu se vidjeti kako su naručioc različitih društvenih slojeva, ali i etničkog podrijetla. Prema imenima liburnske cipuse naručivali su i Liburni i Italici.

Primjeri liburnskih cipusa iz Zadra (foto: Bojan Lazinica)

Treća skupina je manjeg broja i pripisuje se otopnoj skupini antičke Liburnije, točnije Krku. No, ta skupina već izlazi iz okvira Ravnih kotara i ovog članka.

Kako je spomenuto, cipusi su bili ukrašeni različitim motivima. Tako se na njima moglo nalaziti natpisno polje (kao centralan motiv) uokvireno samo frizevima, figurama erosa, vegetabilnim dekoracijama, girlandama, simbolima podzemlja ili njihovim različitim kombinacijama. Slične ukrase može se pronaći i na drugim tipovima nadgrobnih spomenika.

Dakako, što su luksuzniji i zahtjevniji za izradu, to su skuplji.

Cipusi su u grobnoj parceli mogli stajati samostalni iznad pojedinog groba ili su služili kao centralan spomenik za obiteljsku grobnu parcelu. Ipak su češće označavali pojedin grob i stajali iznad urne pokojnika.

Popularnost liburnskih cipusa traje kroz 1. stoljeće po Kristu, ali kroz 2. stoljeće je u opadanju i vidljiva je degradacija kvalitete izrade. Radionice prestaju s izradom ovog za Ravne kotare i antičku Liburniju specifičnog oblika spomenika do kraja 2. stoljeća, kada općenito dolazi do promjene u pogrebnim praksama, a imućniji stanovnici počinju naručivati skupocjene sarkofage.

Preporučena i korištena literatura:

- I. Fadić, Aserijatska skupina liburnskih nadgrobnih spomenika
- I. Fadić, Zadarska skupina liburnskih nadgrobnih spomenika tzv. liburnskih cipusa
- N. Cambi, Pregled razvoja nadgrobnih spomenika u Dalmaciji
- N. Cambi, Kiparstvo rimske Dalmacije

Ovaj tekst je objavljen uz financijsku potporu Agencije za elektroničke medije iz Programa za poticanje novinarske izvrsnosti.

Tags: Ante Vukić (<https://zadar.tv/tag/ante-vukic/>) | arheologija (<https://zadar.tv/tag/arheologija/>) | asseria (<https://zadar.tv/tag/asseria/>) | iader (<https://zadar.tv/tag/iader/>) | ima li zlata (<https://zadar.tv/tag/ima-li-zlata/>) | liburnskicipus (<https://zadar.tv/tag/liburnskicipus/>) | povijest (<https://zadar.tv/tag/povijest/>) | ravnikotari (<https://zadar.tv/tag/ravnikotari/>)

Previous

„Ima li zlata?” – arheološko-povijesne crtice
Ravnih kotara (Helenizam) (<https://zadar.tv/ima->

Next

„Ima li zlata?” – arheološko-povijesne crtice
Ravnih kotara (Osvit kršćanstva)